DÜNYA ÜLKELERİNDE
HUKUK EĞİTİMİ VE AVUKATLIK STAJI

İÇİNDEKİLER

I. BÖLÜM **:** AVRUPA ÜLKELERİNDE AVUKATLIK STAJI

I. ALMANYA
II. AVUSTURYA
III. BELÇİKA
IV. BİRLEŞİK KRALLIK
A. İNGİLTERE VE GALLER
B. İSKOÇYA
C. KUZEY İRLANDA
V. BULGARİSTAN
VI. ÇEK CUMHURİYETİ
VII. DANİMARKA
VIII. ESTONYA
IX. FİNLANDİYA
X. FRANSA
XI. HIRVATİSTAN
XII. HOLLANDA
XIII. İRLANDA
XIV. İSPANYA
XV. İSVEÇ
XVI. İSVİÇRE
XVII. İTALYA
XVIII. İZLANDA
XIX. KUZEY KIBRIS RUM KESİMİ
XX. LETONYA
XXI. LİTVANYA
XXII. LÜXEMBURG
XXIII. MACARİSTAN
XXIV. NORVEÇ
XXV. POLONYA
XXVI. PORTEKİZ
XXVII. SLOVAKYA
XXVIII. SLOVENYA
XXIX. YUNANİSTAN

II: BÖLÜM **:** DİĞER ÜLKELERDE AVUKATLIK STAJI
I. ABD
II. ARJANTİN
III. AZARBEYCAN
IV. ÇİN
V. FİLİPİNLER
VI. GÜNEY AFRİKA

VII. GÜNEY KORE
VIII. GÜRCİSTAN
IX. GÜNEY KORE
X. KAZAKİSTAN
XI. ÜRDÜN

I. BÖLÜM

AVRUPA ÜLKELERİNDE AVUKATLIK STAJI

I. ALMANYA

Almanya'da hukukun klasik meslekleri olarak adlandırabileceğimiz Avukatlık, Hakimlik, Savcılık ve Noterlik için ortak bir staj eğitim sistemi uygulanmaktadır. Stajın organizasyonu ve finansmanı devlet tarafından sağlanmakta olup staja başlayabilmek için hukuk fakültesi mezunu olmak şartı aranmaktadır. Hukuk fakültesi mezunları üniversiteler tarafından yapılan birinci sınavı başarı ile kazanmaları durumunda devlet tarafından staja başlatılmayı beklerler. Bekleme süresi iki yıla kadar çıkabilmektedir. Birinci sınavda iki kez başarısız olan öğrenciler hukukun klasik mesleklerinden birini ifa etme şanslarını kaybederler.

Staj süresince stajyerlere teorik ve pratik eğitim verilmektedir. Pratik eğitim zorunlu ve seçmeli olmak üzere iki bölümden oluşur. Stajyerler, zorunlu eğitim bölümünde her biri 3'er aydan oluşan dönemlerde sırasıyla hukuk mahkemelerinde, ceza mahkemeleri veya savcılıklarda, idari mercilerde ve son olarak 9 aylık bir süreyle *Rechtsanwalt* (avukatlık) eğitimi görülmektedirler. Seçmeli eğitim bölümünde ise stajyerler tercih ettikleri herhangi bir özel veya kamu kurumunda, avukat yanında yada mahkemelerde eğitim görmektedirler. **Staj'ın süresi iki senedir.**

Staj eğitimi, hakimler ve alanlarında uzman resmi görevliler tarafından verilmektedir. Bazı eyaletlerde staj süresince Avukatlık Sınavı niteliğindeki "**2.Sınav**"a hazırlayıcı nitelikte deneme sınavları yapılmakta ve her ders sonunda eğitmenler tarafından her bir stajyer hakkında hazırlanan değerlendirme raporları stajyerlerin dosyalarına işlenmektedir.

2.Sınav", staj süresince alınan eğitimlere ilişkin sözlü ve yazılı olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Yazılı sınav, staj eğitiminin yalnızca zorunlu kısmına ait olup, sözlü sınav ise staj süresinin tamamını kapsayacak şekilde düzenlenmektedir. İkinci sınavı başarı ile tamamlayan stajyerler avukat olmaya hak kazanırlar.

II. AVUSTURYA

Avusturya'da avukat olmak için üniversitelerin hukuk bölümlerinden mezun olmak zorunludur. Hukuk eğitimi dört yıldır.

Avusturya'da staj eğitimi, AWAK(Anwaltsakademia GesmbH)(Avukatlar Akademisi) tarafından düzenlenmektedir. Staja başlamak için sınav olmamakla beraber adayın *Rechtswissenschaftliche Diplomstudium*(Hukuk Bilimi Diploma Çalışması)'u tamamlaması ve *Magister der Rechtswissenschaft* (Hukuk Bilimi Mastırı) derecesini alması gerekmektedir. Staja kabul için, Hukuk Fakültesi mezunu olmanın yanında Avusturya, İsviçre veya AB vatandaşı olma şartı aranmaktadır. Staj finansmanının %5'ini stajyer; %95'ini ise yanında staj yapılan avukat karşılamaktadır.

Staj eğitiminde her kurs 1,5 gün olmak üzere 100 kurs verilmektedir. Avukatlar Akademisi tarafından önerilen kurs programı; "temel dersler" ve "özel derslerden" oluşmaktadır. Temel dersler(kurs) stajın zorunlu bölümünü oluşturmaktadır. Temel dersler, stajyerlerin çalıştıkları avukatın yanında öğrenme imkânı bulamadıkları konulardan oluşmaktadır. Özel dersler ise, mesleğin icrasında gerekli olan teknik bilgiyi artırmaya yönelik derslerdir. Staj derslerinde puan uygulanmamaktadır.

Pratik eğitim, her yıl en az üç gün süreyle mahkeme simülasyonları ile gerçekleştirilmektedir. Avukatlar, hâkimler, psikologlar ve hukuk profesörleri tarafından verilen **staj eğitiminin sonunda adaylar, sözlü ve yazılı olmak üzere iki bölümden oluşan bir avukatlık sınavına tabi tutulmaktadır.**

III. BELÇİKA

Belçika'da özel üniversiteler ve devlet üniversiteleri hukuk eğitimi vermekte olup; eğitimin süresi beş yıldır.

Üç yıl süren staj dönemi, teorik bilgilerin uygulamaya aktarılmasından oluşmaktadır. Staja başlamak için, Hukuk Fakültesi mezunu olmak yeterlidir. Stajyerler, staja başlamak için herhangi bir sınava tabi tutulmamaktadır. **Staj, yerel barolar tarafından** organize edilmekte;

staj derslerini de her baronun yönetim kurulu düzenlemektedir. Staj eğitimi, genellikle eğitim formasyonuna sahip avukat ve hâkimler veya konusunda uzman kişiler tarafından verilmektedir.

Stajın finansmanı ise, stajın yapıldığı baroya göre farklılık göstermektedir. **Stajın finansmanı, baro, genç avukatlar veya yanında staj yapılan avukat tarafından sağlanmaktadır**. Stajyerler, üç yıllık staj süresini deneyimli bir avukatın yanında çalışarak tamamlamaktadırlar. Bu doğrultuda, stajyerler her gün muntazaman büroya gitmek ve avukatın gözetimi altında çalışmak zorundadır. Ayrıca, **staj kapsamında bir yıl süren mesleki eğitim çerçevesinde, düzenli olarak duruşmalara ve adli yardım** çalışmalarına katılma zorunluluğu da vardır. Her stajyerin almakla yükümlü olduğu bazı dersler ve pratik çalışmalardan oluşan zorunlu programa ek olarak barolar ders programlarını serbestçe belirleyebilmektedirler. 60 saat süren bu zorunlu program, hukuk ahlakı, müvekkillerle ilişkiler ve vergi yükümlülükleri gibi konularda verilen eğitimlerin yanında, aile hukuku, ceza hukuku ve medeni hukuku gibi temel hukuk dallarını da kapsamaktadır.

Stajyerler, **stajın ikinci yılının sonunda, CAPA (Mesleki Yetenek) adı verilen yazılı ve sözlü sınava tabi tutulmaktadır.** Avukat levhasına yazılabilmek için yeterli düzeyde adli yardım çalışması yapmış olmak ve CAPA (mesleki yetenek) sınavını başarıyla geçmiş olmak gerekmektedir. Bu koşulların beş yıl sonunda halen sağlanamamış olması durumunda, stajyerin kayıtlı olduğu baro, stajyeri staj levhasından çıkarma hakkına sahiptir.

IV. BİRLEŞİK KRALLIK VE KUZEY İRLANDA

A. İNGİLTERE ve GALLER[1]

İngiltere Galler hukuk sistemi Common Law olarak adlandırılan içtihat hukukuna dayanmaktadır. Ülkemizin de dahil olduğu Kıta Avrupa'sı sisteminden olukça farklı olan sistemde avukatlık mesleği iki uzmanlaşma dalına bölünmüştür. Bunlardan ilki duruşma avukatı veya duruşmaya çıkan avukat olarak adlandırabileceğimiz Barrister'lar, ikinci grup ise

[1] Bu çalışma kısaltılmış bir bilgi niteliğindedir daha detaylı bilgi için bakınız Meslek İçi Eğitim Projesi Sonuç Raporu

dosya avukatı veya duruşmaya çıkmayan avukatlar olarak adlandırabileceğimiz Soliciter'lardır. Avukatlık mesleğindeki ikili ayrım mesleki eğitim ve staj sistemlerinde de kendini göstermektedir.

1. Akademik Eğitim

İngiltere ve Galler mesleki eğitim sisteminin anlaşılabilmesi için ilk olarak akademik kısımda tamamlanması gereken sürecin aktarılması gereklidir. Akademik seviye üç ana yoldan tamamlanabilir.

- Duruşma avukatları için Baro Standartlar Kurulu tarafından; Dosya avukatları için Dosya Avukatları Düzenleme Kurumu tarafından yeterliliği tanınmış bir hukuk fakültesinden alınmış bir diploma ile
- Hukuk dışında bir alanda üniversite diplomasına sahip olan kişilerden duruşma avukatı olmak isteyenler için Baro Standartlar kurulu tarafından; Dosya Avukatı olmak isteyenler için Dosya Avukatları Düzenleme Kurumu tarafından belirlen içeriğe sahip 1 yıl süreli mesleki eğitim kurslarını başarı ile bitirme,
- Herhangi bir üniversite diplomasına sahip olmayan
  - Adli idareciler,
  - Yargıç katibi yardımcıları
  - En az 25 yaşında ve 10 yıllık mesleki tecrübe sahibi yetişkin başvurucular (sadece dosya avukatı olabilirler)
  - Diplomaya eş/denk yeterlilikte belge sahipleri

birbirlerinden faklı yollar izleyerek mesleki eğitime başlayabilirler.

2. Staj Öncesi Eğitim

<u>Dosya Avukatı Yolu :</u>

Akademik eğitim seviyesini tamamlayan kişiler duruşma avukatı olmak istiyorlarsa bir veya tercihe göre iki yıl süren "Dosya Avukatlığı Mesleki Kursu"nu tamamlamak zorundadırlar. Eğitimler Dosya Avukatları Düzenleme Kurumu tarafından tanınan özel kurumlarca verilir. Dosya avukatı stajyeri adayları bu süre boyunca bir dizi yazılı ve sözlü

sınava tabi tutulur. Dosya avukatlığı mesleki kursunu başarı ile tamamlayan adaylar stajına başlamak üzere daha önce bağlantı kurduğu hukuk firmalarına başvuruda bulunur.

Duruşma Avukatı Yolu :

Akademik eğitim seviyesini tamamlayan kişiler duruşma avukatı olmak istiyorlarsa bir veya tercihe göre iki yıl süren "Duruşma Avukatları Mesleki Baro Kursu"nu tamamlamak zorundadırlar. Mesleki Baro Kursuna başlayabilmenin temel koşulu ülke çapında faaliyet göstermekte olan "Inn"lerden birinden davet almaktır. Inn'ler adayı mesleğe davet ederek duruşma avukatlığı yapmaya yeterli olduğunu kişiye bildirirler. Eğitimler Baro Standartlar Kurulu tarafından tanınan özel kurumlarca verilir. Eğitim süresince aday özellikle mülakat ve münazara teknikleri bakımından eğitilir.

3. Staj Eğitimi

Dosya Avukatı Yolu :

İki yıl süren staj boyunca stajyer dosya avukatlarına ücret ödenmektedir bu nedenle avukat adayları staj yapacakları firma bulmakta zorluk çekmektedirler. Dosya avukatı olmak isteyen hukuk öğrencileri fakülte eğitimlerinin ilk yıllından itibaren staj yapacakları firmalarla iletişime geçer ve staj sözleşmeleri imzalarlar.

Staj sözleşmesi süresince stajyer dosya avukatına bir dosya avukatı rehberlik etmektedir. Stajyer bu süreç içerisinde dosyaları incelemekte, dosyalarla ilgili olarak rehberinin görüş bildirmesine yardımcı olmakta ve dosyanın hazırlanmasına yardımcı olmaktadırlar. Ayrıca maliyetleri çalıştıkları firma tarafından karşılanmak üzere finans ve mesleki beceriler, müzakere ve iletişim becerileri, müvekkilin korunması ve mesleki standartlar ana başlıklarında ve toplam 24 saat süre ile kendi seçecekleri konularda eğitim alırlar. Stajyer dosya avukatları sadece finans ve mesleki beceriler konusunda yazılı sınava tabi tutulurlar, diğer derslerde herhangi bir sınav zorunluluğu yoktur.

Staj sözleşmesi süresini başarı ile tamamlayan adaylar Dosya avukatı olmaya hak kazanırlar.

Duruşma Avukatı Yolu :

Duruşma avukatı stajyerleri Baro Standartlar Kurulu tarafından belirlenen içerikte genellikle münazara konularında bir yıl süre ile eğitim alırlar. Eğitimlerinin ilk altı aylık dönemini üye oldukları Inn'lede tamamlayan dosya avukatı stajyerleri ikinci altı aylık dönemde dosya avukatlarının yanında çalışmaktadırlar. Bu süre içerisinde belirli mahkemelerde duruşmaya girebilen dosya avukatı stajyerleri süreç boyunca rehber dosya avukatlarına bilgi ve belgeler sunmakta, raporlar hazırlamakta ve duruşma öncesi yardım etmektedirler.

B. İSKOÇYA

İskoçya'da da tüm İngiltere ve Galler uygulamasında görülen, Britanya sistemi kapsamında, duruşmaya giren avukatlar ("Advocate") ve duruşmaya girmeyen avukatlar ("Solicitor") birbirinden ayrılmakta; nitekim staj eğitimi de bu ayrım dikkate alınarak gerçekleştirilmektedir.

1. Duruşmaya Çıkan Avukatlar ("ADVOCATE"): İskoçya'da Avukatlara özel bir staj uygulaması yapılmaktadır. Staj organizasyonu Avukatlar Fakültesi tarafından yapılmakta olup stajın finansmanı ise yaklaşık 300 aday için, SAAS (İskoçya Öğrenci Ödenekleri Ajansı) tarafından sağlanmaktadır. Geri kalan adaylar ise stajlarını kendileri finanse etmektedirler. Avukatlık Fakültesi'ne giriş aşamasında sınav uygulaması yapılmaktadır. Bu sınavın içeriğini ise, Delil Hukuku ve Mesleki Uygulama konuları oluşturmaktadır. Staja kabul edilmek için, ayrıca Hukuk Fakültesi'nde verilen Eşya Hukuku, Ceza Hukuku ve Aile Hukuku gibi derslerden başarıyla geçmiş olma şartı aranmaktadır. Staj sürecinde teorik ve pratik eğitim verilmektedir. Staj süresi yaklaşık 1,5 yıldır. Bu sürede adaylar öncelikle toplam altı aylık Mesleki Uygulama Eğitimi görmekte, daha sonra ise dokuz ay süreyle avukat yanında çalışmaktadırlar. Staj eğitimi avukatlar tarafından verilmektedir.

2. Duruşmaya Çıkmayan Avukatlar ("SOLICITOR"): Solicitor'lara özel bir staj uygulaması yapılmaktadır. Staj organizasyonu İskoçya Barosu tarafından yapılmakta olup finansman ise yaklaşık 300 aday için SAAS (İskoçya Öğrenci Ödenekleri Ajansı) tarafından

sağlanmaktadır. Geri kalan adaylar ise stajlarını kendileri finanse etmektedirler. Staj'a kabul aşamasında Hukuk Fakültesi'nde verilen Eşya Hukuku, Ceza Hukuku ve Aile Hukuku gibi temel hukuk derslerinden başarıyla geçmiş olma şartı aranmaktadır. Staj sürecinde yalnızca pratik eğitim verilmektedir. Staj süresi iki yıldır. Bu sürenin ilk altı ayı Duruşmaya Çıkmayan bir Avukatın (Solicitor) yanında çalışılarak geçirilmektedir. Daha sonra adaylar, üç haftalık Mesleki Yetenek Kursu'na katılmaktadırlar. Stajın ilk yılının sonunda, yeterli görülen adaylar buna ilişkin bir sertifika ile stajlarının ikinci yılında Duruşmaya Çıkmayan Avukat ("Solicitor") olarak faaliyet göstermeye başlayabilirler. Staj eğitimi, üniversiteler, barolar ve özel avukatlık büroları tarafından verilmektedir.

C. KUZEY İRLANDA

Kuzey İrlanda'da hukuk stajı, tüm Britanya sisteminde olduğu gibi, Duruşmaya Çıkan Avukatlar ("Barrister") ve Duruşmaya Çıkmayan Avukatlar ("Solicitor") için ayrı düşünülmüştür. Duruşmaya Çıkan Avukatlar ("Barrister") için, hâkim ve savcı adaylarını da kapsayan bir staj uygulaması yapılmaktadır. Staja kabul için, Hukuk Fakültesi diploması aranmaktadır. Ayrıca Hukuk Fakültesi mezunu olmayan adaylar da, iki yıllık bir hukuk eğitimi sonrasında staja başvuru yapabilmektedirler. İki yıl süren stajın organizasyonu, Hukuki Eğitim Konseyi tarafından gerçekleştirilmektedir. Stajın finansmanı ise stajyerler tarafından ödenen ücretlerle sağlanmaktadır ancak stajyerlere yerel Eğitim ve Kütüphane Kurulları tarafından fon sağlanabilmektedir. Adaylar Staj'a kabul sınavına tabi tutulmaktadır. Bu sınavda adayların problem çözümü, iletişim ve organizasyon becerileri ölçülmektedir.

İki yıllık stajın ilk yılı Mesleki Hukuk Eğitimi Enstitüsü'nde teorik eğitim ile geçirilmektedir. İkinci yılda ise altı aylık bölüm uygulamalı olmak üzere avukat yanında çalışılmaktadır. Staj eğitimi Belfast Üniversitesi tarafından onaylanan Duruşmaya Çıkan Avukatlar (Barrister) tarafından verilmektedir. Eğitimde %50 oranında başarı sağlayan stajyerler "Geçer" not ile; %70 oranında başarı sağlayanlar ise "Üstün başarı" ile değerlendirilmektedirler.

Duruşmaya Çıkmayan Avukatların ("Solicitor") staj eğitimleri de Hukuki Eğitim Konseyi tarafından düzenlenmektedir. Stajın finansmanı stajyerler tarafından ödenen ücretlerle sağlanmaktadır, ancak stajyerlere yerel Eğitim ve Kütüphane Kurulları tarafından fon

sağlanabilmektedir. Adaylar staja kabul sınavına tabi tutulmaktadır. Bu sınavda adayların problem çözümü, iletişim ve organizasyon becerileri ölçülmektedir. Staja kabul için, Hukuk Fakültesi diploması aranmaktadır. Hukuk Fakültesi mezunu olmayan adaylar da, iki yıllık hukuk eğitimi sonrasında staja başvuru yapabilmektedirler. Stajda, teorik ve pratik eğitim verilmektedir. Staj süresi iki yıldır. Bu sürenin ilk dört ayı Duruşmaya Çıkmayan bir Avukatın ("Solicitor") yanında pratik eğitim ile geçirilmektedir. Daha sonra, bir yıl boyunca Mesleki Hukuk Eğitimi Enstitüsü'nde teorik eğitim görülmektedir. Son sekiz aylık sürede ise Duruşmaya Çıkmayan bir Avukatın ("Solicitor") yanında pratik eğitime devam edilmektedir. Staj eğitimi Belfast Üniversitesi tarafından onaylanan Duruşmaya Çıkmayan bir Avukat ("Solicitor") tarafından verilmektedir. Duruşmaya Çıkan Avukatların ("Barrister") stajında olduğu gibi, eğitimde %50 oranında başarı sağlayan stajyerler "Geçer" not ile, %70 oranında başarı sağlayanlar ise "Üstün başarı" ile değerlendirilmektedirler.

V. BULGARİSTAN

Bulgaristan'da avukatlar için özel bir staj uygulaması yapılmaktadır. Hukuk Fakültesi öğrencileri, eğitimlerinin ikinci yılının sonunda, adli makamlarda ve icra mercilerinde staj programına katılmak zorundadırlar. Ayrıca, Hukuk Eğitimi Yönetmeliği'nde yapılan bir değişiklikle, hukuk öğrencilerine uygulamalı eğitim vermek üzere hukuk kliniklerinin oluşturulmasına izin verilmiştir.

Teorik ve pratik eğitimin verildiği staj, ilgili üniversite tarafından Adalet Bakanlığı ile koordinasyon halinde yürütülmektedir. Staja kabul edilmek için Hukuk Fakültesi mezunu olmak gerekmektedir. Teorik eğitim, Avukatlık Eğitim Merkezleri'nde verilmektedir. Stajyerlere verilen teorik eğitim, daha ziyade mevcut kanun ve yönetmeliklerin uygulanmalarına ilişkin bir eğitimdir. Adli makamlar nezdinde gerçekleştirilen üç aylık pratik eğitim ise, normalde Hukuk Fakültesi müfredatında yer almayan uygulamaya dönük bazı becerilerin edinilmesini amaçlayan bir eğitimdir.

Zorunlu olan staj, Adalet Bakanlığı tarafından finanse edilmekle birlikte; halen 8 adet olan hukuk kliniklerindeki uygulamalı staj eğitimi, daha ziyade bağışlarla yapılmaktadır. Bu bağışlar, Amerikan Barolar Birliği ile Merkezi Avrupa ve Avrasya Hukuk İnisiyatifi gibi kuruluşlardan sağlanmaktadır. Adaylar, staja giriş sınavını geçmeleri halinde, uygulamalı

eğitime ağırlık verilen hukuk kliniklerinde stajlarına devam etmektedirler. Hukuk kliniğinde staj yapma olanağına kavuşan hukuk öğrencisi, isterse, Adalet Bakanlığı ile birlikte düzenlenen zorunlu stajdan ayrılabilmektedir.

Staj sonunda düzenlenen Baro sınavı, yılda iki defa yapılmakta olup; **yazılı ve sözlü olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır**. Yazılı kısım, çoktan seçmeli bölüm ile adaylardan varsayımsal bir somut olay geliştirmeleri beklenen kompozisyon kısmından oluşmaktadır. Çoktan seçmeli bölüm 3 saat sürmekte ve sınavda adaylardan soruların en az %70'ine doğru cevap vermeleri beklenmektedir. Kompozisyon bölümü ise, adayın muhakeme yeteneğini sınamaktadır. Kompozisyon bölümünde, adaylardan, biri maddi hukuk diğeri ise, ceza usul hukuku alanlarında, hipoteze dayalı iki dava oluşturarak, görüş bildirmeleri beklenmektedir.

VI. ÇEK CUMHURİYETİ

Çek Cumhuriyeti'nde avukat olabilmek için Hukuk Fakültesi mezunu olma şartı vardır. Bunun yanında Polis Akademisi de hukuk derecesi vermeye yetkilidir. Hukuk eğitimi, beş yıl sürmektedir.

Çek Cumhuriyeti'nde **avukatlık stajı üç yıl sürmektedir**. Stajın organizasyonu, yanında staj yapılan avukat tarafından yapılmaktadır. Staja başlamak için sınav yapılmamaktadır. Staja kabul için, adayın Hukuk derecesine sahip olmasının yanı sıra, mümeyyiz olması, dürüst olması, daha önce hakkında stajdan çıkarma kararı verilmemiş olması ve avukat yanında çalışıyor olması gibi koşullar aranmaktadır.

Üç yıl süren staj eğitimi, avukatlar tarafından verilmektedir. Staj, teorik eğitimin yanı sıra, Çek Cumhuriyeti Barolar Birliği'nin düzenlediği seminerlerden oluşmaktadır. Çek Cumhuriyeti Barolar Birliği'nde **özel bir "Eğitim Birimi**" bulunmaktadır. Bu birim, Baro tarafından organize edilen zorunlu seminerlerden ve bunların içeriğinden sorumlu bulunmaktadır. Stajyerlerin başvuru tarihine göre seminerler üç gruptur. Her yıl düzenli olarak yapılan seminerler bulunmakla birlikte; her stajyerin staj başlangıcında katılması gereken bir hafta süreli giriş semineri bulunmaktadır. Bunu takip eden 7 seminer ise belli hukuk alanlarında yapılmaktadır. Bu seminerler 2-3 günlüktür. Stajın üçüncü yılında katılımı zorunlu bir haftalık final semineri vardır.

Stajyer avukat dilekçe ve hukuki görüş yazmanın yanında, alt derece hukuk ve ceza mahkemelerinde duruşmalara katılabilir, müvekkilini resmi kurumlar nezdinde temsil edebilir. Ancak, tüm bu sayılanların, yanında staj yapılan avukatın gözetimi altında yapılması gereklidir.

Staj sonunda yapılan Avukatlık Sınavı, iki bölümden oluşmaktadır. **Sınavın, yazılı bölümü üç gün sürmekte ve içeriğini dava süreci, temyiz ve yasal analizler oluşturmaktadır. Sözlü bölüm ise 1 gün sürmekte ve içeriği temel hukuk dallarından (anayasa hukuku, idare hukuku, iş hukuku, ticaret hukuku vb.) oluşmaktadır.**

VII. DANİMARKA

Danimarka'da Hukuk eğitimi, hukuk fakültelerinde verilmekte olup, eğitim beş yıldır.

Danimarka Barolar ve Hukuk Birliği tarafından düzenlenen **avukatlık stajı, üç yıl** sürmektedir. Staja kabul için Hukuk Yüksek Lisans diploması aranmaktadır. Bunun dışında, staja başlamak için herhangi bir sınav bulunmamaktadır. Staj eğitimi, gerek teorik; gerekse pratik eğitim şeklinde verilmektedir.

Toplam üç yıl süren staj programı kapsamında verilen teorik eğitim, 1.5 yılı kapsayan 36 günlük kurslar şeklinde düzenlenmektedir. 36 günlük bu kurların, ilk 12 günlük kısmı zorunlu olup, bu sürede Hukuk Etiği, Uyuşmazlık Çözümü gibi dersler verilmektedir. Kalan 24 günlük bölümde ise stajyerler, Emlak Hukuku ve Çevre Hukuku, Özel Hukuk ve İş Hukuku ya da Ticaret Hukuku dersleri arasında seçim yapma hakkına sahip bulunmaktadır.

Stajın pratik bölümü, bir avukatın yanında yapılmaktadır. Bu çerçevede, stajyer bir avukatın stajyeri olarak duruşmalara katılmakta veya mahkemelerde, Savcılıkta veya emniyette istihdam edilebilmektedir. Ancak, stajyerin, savcılıkta veya emniyette istihdam edilmesi durumunda, duruşmaları yönetmek stajın önemli bölümünü teşkil etmektedir.

Stajyerler belirli aralıklarla sözlü ve yazılı sınavlara tabi tutulmaktadır.

Staj sonunda sözlü sınav yapılmaktadır. Sözlü sınavda, stajyerden dava incelemesi yapması istenmektedir. Bu kapsamda, stajyere somut bir olay örneği verilmekte ve stajyer somut olayda avukat rolünü üstlenmektedir.

VIII. ESTONYA

Estonya'da **zorunlu bir staj uygulaması bulunmamaktadır**. Avukat adayları için Estonya Avukatlar Birliği tarafından hazırlanan hazırlık kursları bulunmaktadır. Bu kursların finansmanı ise Estonya Barolar Birliği tarafından sağlanmaktadır. Bunun haricinde ücreti kursiyerler tarafından ödenen ve Estonya Hukuk Merkezi tarafından sağlanan kurslar da bulunmaktadır. Bu kurslarda sadece teorik eğitim verilmektedir. Dersler isteğe bağlı olup, her ders 1-2 gün sürmektedir. Derslerde Estonya ve AB Hukuku'ndaki yenilik ve değişiklikler konusunda bilgi verilmektedir. Dersler, hâkimler, hukuk profesörleri ve Adalet Bakanlığı yetkilileri tarafından verilmektedir.

Avukatlık Sınavı sözlü ve yazılı olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Yazılı bölüm somut olay analizlerinden oluşurken, sözlü bölümde ise adayın teorik bilgisi sınanmaktadır.

IX. FİNLANDİYA

Finlandiya'da, Helsinki, Turku ve Lapland Üniversiteleri Hukuk eğitimi vermektedir. Hukuk eğitiminin süresi, asgari dört buçuk yıldır. Ancak, genel olarak beş ila altı yılı bulmaktadır.

Hukuk eğitimini takiben, avukat olmak isteyenler, staj/mesleki eğitimi verecek avukatı kendileri bulmak zorundadır. Staja başlamak sınava tabi değildir. Staj başvurusunda bulunan adayın, Hukuk Fakültesi diplomasının yanı sıra, devlet ve memuriyetle bir ilişkisinin olmaması gerekmektedir. Stajda teorik ve pratik eğitim verilmektedir. **Toplam dört yıl süren stajın iki yıllık bölümü avukatın yanında geçirilmektedir. Diğer iki yıllık bölümdeyse, stajyerlere hukuk etiği konulu dersler verilmektedir**. Teorik bazlı bu eğitimler, Finlandiya Barolar Birliği'nin en deneyimli üyeleri tarafından verilmektedir. **Staj sonunda, Finlandiya Barolar Birliği tarafından yazılı sınav yapılmaktadır.**

X. FRANSA

Fransa'da Avukat olabilmek için tamamlanması gereken iki eğitim süreci söz konusudur. Staj öncesi eğitimi ve staj eğitimi olarak adlandırılabilecek bu süreçlere başlayabilmek için ön şart olarak üç yıl süren hukuk lisans eğitiminin tamamlanması istenmektedir. Bununla

birlikte, herhangi bir hukuki zorunluluk bulunmamasına rağmen, teamüller ve piyasa koşullarının dayatması nedeniyle, avukat olmak isteyen gençlerin hemen hepsi lisans üstü eğitim yapmaktadır.

A. Staj Öncesi Eğitim

Fransa'da staj öncesi eğitimden Üniversitelere bağlı olarak faaliyet gösteren EIJ isimli Avukatlık Eğitimi Enstitüleri sorumludur.

Geleneksel olarak Fransa'da Hukuk Fakültesinden mezun olmuş ve avukat olmak isteyen bir öğrenci öncelikle yüksek lisans eğitimine başlamakta; yüksek lisansının ikinci senesinde IEJ eğitimini gerçekleştirmek için enstitüye başvuru yaptırmaktadır. Başvuru için hukuk diploması dışında bir şart aranmamakta olup, başvuru yapan öğrenciler üç aşamalı bir sınava tabi tutularak sadece başarılı öğrencilerin kayıtları gerçekleştirilmektedir. Fransız avukatlık eğitimi sisteminde temel elemenin gerçekleştiği IEJ sınavı ve eğitimine başvuran öğrencilerin önemli bir kısmı sınavda ve ardından eğitim sürecinde elenmektedir. EIJ eğitimine başvuran öğrencilerin sınav ve eğitim süreci sonundaki başarı oranları üniversiteler arasında değişkenlik göstermekte olup söz konusu oran, %30 ila %60 arasında değişmektedir.

Sınav iki aşamadan oluşmaktadır.

1. Yazılı Sınav

a. Komposizyon:

Öğrenciden, hukuki belgeler çerçevesinde, sosyal, siyasi, ekonomik veya kültürel bir alanda problem çözümlemesi istenir. Sınav süresi 5 saattir.

b. Muhakeme Yeteneği Testi:

Borçlar Hukuku pratiği ve bu pratiğe ilişkin olarak cezai, idari veya medeni bir dava açılması halinde (üçünden biri seçilir) izlenecek Usul Hukuku hakkında iki kompozisyon yazılması istenir. Sınav süresi 5 saattir.

c. Pratik Çalışma Testi:

Öğrenci kendi seçtiği (Mülkiyet Hukuku, İdare Hukuku, İş Hukuku, vb.) konulardan birisi hakkında bir pratik çalışma çözümlemesi yapar.

2. Sözlü Sınav

Bir avukat, bir akademisyen (başkan) ve bir yargıçtan oluşan üç kişilik jüri tarafından sözlü sınav gerçekleştirilir. Sözlü sınav süresince öğrencinin Temel Hak ve Özgürlükler Hukuku, Seçmeli Sözlü (Mülkiyet Hukuku, İdare Hukuku, İş Hukuku, vb), Usul Hukuku, Muhasebe/Ekonomi Sözlüsü ve Yabancı Dil Sözlüsü konularındaki becerileri, sunum yapma ve ardından jürinin sorularını cevaplama şeklinde test edilir. IEJ eğitimini başarı ile tamamlayan öğrenciler Avukatlık stajına başvuruda bulunma hakkına sahip olurlar.

B. Staj Eğitimi

Fransız sisteminde Avukatlık Stajından bölgesel ihtiyaca göre kurulmuş baro okulları sorumludur. (CRFPA, CRPA, EFB gibi farklı isimler taşıyan okullar faaliyet göstermektedir.)

Staj eğitimine kabul edilebilmek için, Hukuk Fakültesi Diploması sahibi olmak temel şart olarak aranmaktadır. Bunun yanı sıra IEJ eğitimini başarılı olarak tamamlamak ve/veya Hukuk doktorası yapmak ve/veya hukuki danışman olarak 8 yıllık mesleki tecrübe sahibi olmak ve/veya yurt dışında bir baroda kayıtlı Avukat olmak gerekmektedir.

Yukarıda sayılan şartları taşıyan kişi "Öğrenci Avukat" unvanıyla, toplam 18 aydan oluşan, altı aylık üç dönem şeklindeki staj eğitimine başlayabilir. 18 aylık bu eğitimin sonunda sınava girmek zorunludur. Öğrenciler, staj için 1.600 AVRO tutarında bir ücret ödemektedirler. Geri kalan maliyetin %80'i Baro; %20'si ise, Devlet tarafından karşılanmaktadır.

Öğrenci avukatlar Staj Eğitiminin **ilk altı aylık döneminde** fiili olarak baro okuluna devam etmek zorundadır. Bu dönemde; Mesleki Etik, İletişim Teknikleri ve Sözlü Anlatım, Büro Yönetimi ve Stratejisi, Uyuşmazlık Teknikleri, Yasal Danışmanlık ve Savunma, Müvekkillerle İlişkiler, Hukuki Doküman Hazırlama, Medeni Usul Uygulama ve Teknikleri, Mahkeme Önündeki Bireysel ve Ortak İşlemler, Ceza Usul Uygulama ve Teknikleri, Ücretsiz Danışmanlık Uygulamaları, Yabancı Hukuk Terminolojisi konularında 450 saat eğitim alınmaktadır.

Baro Okullarının kendi inisiyatifi ile belirlenen çalışma planları çok değişkenlik gösterebilmektedir. Hatta Paris bölgesi okulu EFB (Ecole de Formation du Barreau)'de staja başlayan öğrencinin ilk bir ay avukat yanında çalışması ikinci ay baro okuluna devam etmesi,

üçüncü ay tekrar avukat yanında çalışması şeklinde iki farklı altı aylık dönemin iç içe sürdürülmesi yöntemi benimsenmiştir.

İkinci altı aylık dönemde Öğrenci Avukat, Baro Okulu tarafından uygun bulunan bir proje üzerinde çalışmaya başlamaktadır. Bu dönem, Kişisel Gelişim Projesi (PPI) olarak adlandırılır. PPI, stajın üçüncü dönemi ile benzerlik gösterecek şekilde avukat yanında çalışma dışında kalan herhangi bir hukuki konuda fiilen çalışmak ve çalışılan konu üzerinde bir Faaliyet Raporu hazırlamak şeklindedir. (Örneğin, Türkiye Barolar Birliği'nde PPI dönemini tamamlayan bir öğrenci avukat, TBB'nin faaliyet alanları, çalışma şekli ve burada yaptıklarıyla ilgili bir PPI projesi hazırlayabilir). PPI projesine ilişkin yazılan rapor, staj sonunda gerçekleştirilen CAPA sınavında jüri önünde savunulur.

Staj süresinin **son altı aylık bölümünde** ise, avukat yanında çalışılmaktadır. **Avukat yanında yapılan staj ücretli olup**; öğrenci avukata, staj yapılan büronun büyüklüğüne göre, asgari ücretin %60'ı ila % 85'i arasında ücret ödenmektedir. Stajın bu dönemindeki uygulama ülkemizle büyük oranla benzeşmektedir.

Stajının üç dönemini de başarı ile tamamlayan Öğrenci Avukat CAPA isimli Staj Değerlendirme Sınavına girmeye hak kazanır.

Staj Değerlendirme Sınavı (CAPA): Öğrenci Avukatların, Stajlarını bitirmek için Baro Okulları tarafından hazırlanan Staj Değerlendirme Sınavı (CAPA)'na girmeleri gerekmektedir. **Bu sınav, beş saat süren yazılı sınav; yabancı dil testi; sözlü sınav; proje savunması** (**İkinci altı aylık dönemde hazırlanan Kişisel Gelişim Projesi'nin (PPI) Jüri nezdinde savunulması) ve deontoloji (mesleki etik kuralları) konularından oluşmaktadır**. Staj Değerlendirme Sınavı (CAPA) Jürisi, 3 avukat; 2 Hukuk Fakültesinde görevli öğretim üyesi ve 2 adli yargı yargıcından oluşmaktadır. Bunun yanı sıra, bir avukat; bir akademisyen ve bir yargıcın katılımından oluşan küçük jüri tarafından da söz konusu sınav gerçekleştirilebilmektedir. Staj Değerlendirme Sınavını hangi jürinin yapacağına, ilgili Baro Okulu karar verir. CAPA sınavındaki başarı oranı %99'dur.[2]

[2] Bu çalışma kısaltılmış bir bilgi niteliğinde olup daha detaylı bilgi için bakınız Meslek İçi Eğitim Projesi Sonuç Raporu

XI. HIRVATİSTAN

Hırvatistan'da avukatlara özel bir staj uygulaması yapılmaktadır. Bu stajın organizasyonu ve finansmanı, Hırvatistan Barolar Birliği tarafından sağlanmaktadır. Staja kabul için, Hukuk Fakültesi diploması aranmaktadır. Stajda teorik ve pratik eğitim verilmektedir. **Staj üç sene süreyle deneyimli bir avukatın yanında gerçekleştirilmektedir. Staj sonunda yapılan Avukatlık Sınavı, Adalet Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir**. Sınavın içeriği ise, Medeni Hukuk, Ceza Hukuku, Medeni Usul Hukuku ve İdare Hukuku gibi temel hukuk dallarından oluşmaktadır.

XII. HOLLANDA

Hollanda'da, diğer ülkelerde olduğu gibi Hukuk eğitimi, üniversiteler tarafından sağlanmakta olup, eğitim dört yıl sürmektedir.

Hukuk Fakültesini takiben başlayan stajın, "mesleki eğitim" olarak adlandırılan ilk dokuz aylık bölümü Ulusal Barolar Birliği tarafından düzenlenirken; "stajyer eğitimi" adıyla bilinen ikinci bölüm ise sürekli eğitim adı altında yerel barolar ve üçüncü kişiler tarafından düzenlenmektedir. Staja başlamak için sınav yapılmamaktadır.

Stajın finansmanı, yanında staj yapılan avukat veya doğrudan stajyerin kendisi tarafından karşılanmaktadır. **Toplam üç yıl süren staj** süresince, teorik ve pratik eğitim verilmektedir. Staj eğitimi, avukatlar veya uzman eğitmenler tarafından verilmektedir. Eğitim dâhilinde, stajyerler belirli aralıklarla yazılı sınavlara tabi tutulmaktadır. Mesleki eğitim sürecinde temel hukuk dalları ve meslek uygulamasına dair temel bir eğitim verilmektedir. **Program dokuz aya yayılmıştır. Dokuz ayın sonunda yazılı sınav yapılmaktadır**. Bu eğitim süresinde 20 gün teorik eğitime, 25 gün ise pratik uygulamalı eğitim verilmektedir.

Stajın ikinci ve üçüncü yıllarında gerçekleştirilen, Stajyer eğitimi bölümünde ise, uygulamada kazanılan bilginin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Stajyerler bu sürede deneyimli bir avukatın yanında çalışırken, bağımsız olarak dava takip etme yetkisine de sahiptirler. Stajyer, stajının ilk haftalarında bağlı bulunduğu bölge mahkemesinde avukatlık yemini yaparak bağımsız olarak dava alabilmektedir. Gözetmen avukat, Baro yetkili yönetim

kurul üyesine her yıl, yıllık rapor göndermekle yükümlü bulunmaktadır. Staj döneminde stajyerin üç hukuk davasına girmesi gerekmektedir. **Staj sonunda sınav yapılmaktadır.**

XIII. İRLANDA

İrlanda'da, Duruşmaya Çıkan Avukatlar ("Barrister") ve Duruşmaya Çıkmayan Avukatlara ("Solicitor") ayrı staj uygulaması yapılmaktadır. Duruşmaya Çıkan Avukatlar ("Barrister") için yapılan staj, "The Honorable Society of King's Inns" tarafından düzenlenmekte; **stajın finansmanı ise stajyerler tarafından ödenen ücretler** ile sağlanmaktadır. Staja kabul için, adaylarda, Hukuk Fakültesi mezunu olma ya da (Hukuk Fakültesi mezunu olmayanlar için) iki yıllık Hukuk eğitimi almış olma şartı aranmaktadır. Baro üyesi avukatların verdiği staj eğitimi, bir yıl sürmekte ve staj süresince teorik ve pratik eğitim verilmektedir. Adaylar bu sürede teorik eğitim kapsamında Medeni Usul Hukuku, Ceza Usul Hukuku, Mesleki Ahlak, Mesleki Sorumluluk ve seçecekleri iki uzmanlık dalı üzerine eğitim almaktadırlar. Pratik eğitim kapsamında ise Hukuki Danışmanlık, Görüş Bildirme, Dava Analizi ve Avukatlık eğitimleri verilmektedir. Stajyerler, kimi sözlü kimi yazılı biçimde olmak üzere 14 ayrı konuda notlandırmaya tabi tutulmaktadır. Notlandırma "Çok İyi", "İyi", "Geçer" ve "Başarısız" biçimlerinde yapılmaktadır.

Staj sonunda adaylar, Haksız Fiil Hukuku, **Ceza Hukuku, Anayasa Hukuku, Delil Hukuku ve Şirketler Hukuku konularını kapsayan bir sınava tabi tutulmaktadırlar**. Ayrıca stajyerlerin, sicillerinin temiz olduğuna dair bir bildirimde bulunmaları ve İrlanda dili sınavından başarılı olmaları da gerekmektedir.

İrlanda'da Duruşmaya Çıkmayan Avukatların ("Solicitor") stajları ise, İrlanda Barosu tarafından organize edilmekte; stajın finansmanı, stajyerler tarafından ödenen ücretler ile sağlanmaktadır. Tam zamanlı eğitmenler ve Duruşmaya Çıkmayan Avukatlar ("Solicitor") tarafından verilen staj eğitimi kapsamında adaylar, gerek teorik gerekse pratik içeriği olan, iki yıllık zorunlu eğitime ve iki ayrı mesleki eğitim kursuna tabi tutulmaktadırlar. Teorik eğitim kapsamında adaylar, biri altı aylık diğeri ise üç aylık iki tam zamanlı Mesleki Uygulama Kursuna tabi tutulmaktadırlar. Pratik eğitim kapsamında ise en az üç ay süreyle, bir Duruşmaya Çıkmayan Avukatın ("Solicitor") yanında eğitim görülmektedir. Bu çerçevede, adaylar iki yıllık zorunlu eğitime ve iki ayrı mesleki eğitim kursuna tabi tutulmaktadırlar. Bu

zorunlu eğitim ve mesleki eğitim kursunu tamamlayan adaylar, **Haksız Fiil Hukuku, Sözleşme Hukuku, AB Hukuku, Anayasa Hukuku, Delil Hukuku ve Şirketler Hukuku konularını kapsayan bir sınava tabi tutulmaktadırlar. Bu sınavın yanı sıra, stajyerler düzenli olarak gerçekleştirilen yazılı ve sözlü sınavlar ile de değerlendirilmektedirler.**

XIV. İSPANYA

İspanya'da Hukuk eğitimi, devlet üniversitelerinin yanı sıra, izin almış bulunan özel üniversiteler tarafından gerçekleştirilmektedir. Normal olarak dört yıl olan hukuk eğitimi, uygulamada beş yıldır.

İspanya'daki avukatlık staj sistemi, 1.1.2010 tarihinden itibaren yeni bir düzenlemeye tabi olacaktır. Bu tarihten önceki sistemde, zorunlu bir staj uygulaması bulunmamaktaydı. Eski sistemde, isteğe bağlı olarak yapılan mesleki eğitim, Hukuk Pratiği Okulu ve bazı üniversiteler tarafından organize edilmekle beraber, baro bütçelerinin önemli bir bölümü staj eğitimine ayrılmaktaydı. Staj veya staj eğitimi için sınav yapılmamakta; kayıt formlarını doldurmak yeterli olmaktaydı. Öte yandan, Staj Okullarında verilen staj dersleri avukatlık mesleği ile olanlar 12 aydan az 24 aydan fazla değildi ve Staj Okulları izinlerini İspanya Barolar Birliği'nden almaktaydı. Staj döneminde mesleğin icrasına ilişkin teknikler öğretilirdi; ayrıca mahkeme ve kamu kurum ve kuruluşlarının işleyişi hakkında pratik bilgiler, adı geçen kurumlar nezdinde öğrenilmekteydi. Buna karşılık, sınav yapılmamaktaydı.

Ancak, **yapılan reform çerçevesinde, 1.1.2010 tarihi itibariyle zorunlu staj uygulamasına başlanmaktadır**. Bu tarih itibariyle staj, belirli barolar nezdinde kurulacak staj eğitim merkezleri tarafından yürütülecektir. Sınav, Baro Staj Eğitim Merkezleri tarafından kurulacak bir konsorsiyum tarafından hazırlanacaktır. 1.1.2010 tarihi itibarıyla belirli barolar nezdinde kurulacak staj eğitim merkezleri stajları yürütmekle görevli olacaktır. Yeni sistemde sınav ise, 1.1.2010 tarihi itibarıyla kurulacak olan Baro Staj Eğitim Merkezleri tarafından kurulacak bir konsorsiyum tarafından hazırlanacaktır.

Bundan böyle stajda teorik ve pratik eğitim verilmesi de öngörülmektedir. Staj Eğitiminin **iki sene süre ile gerçekleştirilmesi düşünülmektedir**. Stajın içeriğinden Baro Staj Eğitim Merkezleri sorumlu olacaktır. Staj eğitimi, baroların oluşturduğu 'Avukat Öğretmen' kadroları tarafından sürdürülecektir.

XV. İSVEÇ

İsveç'te sadece devlet üniversitelerinde Hukuk eğitimi verilmektedir. Eğitim dört buçuk yıldır. **Staj için sınav yapılmamaktadır. Stajın belli bir süresi yoktur**. Staj, zorunlu değildir. Ancak, avukat adaylarının %30'u, mahkeme kâtibi eğitimine katılabilmektedir. Mahkeme kâtibi eğitimi, Ulusal Mahkemeler İdaresi tarafından organize edilmekte; bu eğitimin finansmanı ise devlet tarafından karşılanmaktadır. **İsveç'te avukatlık stajı zorunlu olmasa da; stajın sonunda İsveç Barolar Birliği tarafından organize edilen zorunlu bir Avukatlık Sınavı uygulaması yapılmaktadır**. Sınav sözlü olup, mesleki etik üzerine bir somut olay çalışması yapılmaktadır. Avukat adayları, Avukatlık Sınavından önce üç ayrı iki günlük zorunlu kursa katılmakla yükümlüdürler.

XVI. İSVİÇRE

İsviçre'de temel hukuk eğitimi üç yıl olmakla beraber 12 ila 24 aylık lisansüstü eğitim yapılmaktadır.

Genel bir staj uygulaması bulunmamaktadır. Kantonlar bazında mesleki eğitim mevcuttur. Organizasyon her kantonun kendi idaresi tarafından yapılmakta olup, stajın finansmanı ise stajyerler tarafından karşılanmaktadır. Staja katılmak için Hukuk Fakültesi diplomasına sahip olmak yeterlidir. Stajda yalnızca pratik eğitim verilmektedir. Staja başlama sınavı yapılmasa da, staj sonunda sınav yapılmaktadır.

Staj süresi bir ila iki sene arasında ve kantondan kantona değişiklik göstermektedir. Stajyerler bu sürede dava süreçleri ve hukuki danışmanlık üzerine eğitim görmekte; ayrıca avukatların serbest dolaşımı konularında da bilgilendirilmektedirler. Staj sonunda sınav yapılmaktadır. Avukatlık Sınavı düzenlemesi de kantonlar arasında farklılık göstermekle birlikte, genel olarak sözlü ve yazılı olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

XVII. İTALYA

İtalya'da üç yıllık Hukuk eğitimi ardından **iki yıllık staja** tabi olunmaktadır. Staja başlamak için, stajyerlerin, bir avukatlık bürosuna kabul edilmiş olmaları gerekmektedir.

Mesleki eğitim/staj, yasal düzenlemeye tabi olmakla beraber yerel barolar stajın süre ve şeklini belirlemekte serbest bulunmaktadırlar. Staja başlamak için sınav yapılmamaktadır. Ancak, stajyerlerin bir avukat veya hukuk bürosu tarafından kabul edilmesi gerekmektedir. Staj, yerel barolar tarafından düzenlenmekte olup, stajın finansmanı ise stajyerler tarafından ödenen katılım ücretleri ile sağlanmaktadır. Stajda gerek teorik; gerekse pratik eğitim verilmektedir. Ancak, teorik eğitim zorunlu değildir.

Staj kurslarının süre ve konuları ise, barodan baroya değişmektedir. Bununla beraber stajın kapsamı, yerel barolar tarafından oluşturulan Hukuk Staj Eğitimi Okullarının programı ders ve seminerlerden oluşmaktadır. Hukuki Eğitim Okullarında, stajyerlere Aile Hukuku, Medeni Usul Hukuku ve Ceza Hukuku gibi temel hukuk dallarında eğitim vermektedir. Bu eğitim, avukatlar, hâkimler veya hukuk profesörleri tarafından verilmektedir.

Stajda en önemli bölüm ve temel koşul, bir hukuk bürosunda iki yıl çalışmaktır. Stajyerler, bu süre içerisinde ortalama yirmi duruşmaya katılmaktadırlar. Pratik eğitim çerçevesinde stajyerler, dava dilekçesi yazmayı, hukuki araştırma yapmayı, sözleşme ve hukuki belge düzenlemeyi öğrenmektedirler.

Avukatlık Sınavı üç adet yazılı ve bir adet sözlü sınavdan oluşmaktadır. Yazılı sınavlardan ikisinde adaylardan Medeni Hukuk ve Ceza Hukuku üzerine iki somut olay hakkında hukuki görüş bildirmesi istenmektedir. Üçüncü yazılı sınavda ise Medeni Hukuk'a, Ceza Hukuku'na ya da İdare Hukuku'na ilişkin bir somut olayın usul yönünden değerlendirilmesi istenmektedir. Son olarak, sözlü sınavda adaylara Temel Hukuk dallarından sözlü sorular yöneltilmektedir.

XVIII. İZLANDA

İzlanda'da avukatlık stajı uygulaması bulunmamaktadır. Staj yerine, 85 ila 105 saat arasında değişen hazırlık kursları ve bu kurslardan sonra girilen bir Avukatlık Sınavı bulunmaktadır. Bu sınavda adayların hem teorik hem de pratik bilgileri sınanmaktadır. Sınavlar sözlü ve yazılı olarak iki bölümde gerçekleştirilmektedir. Avukatlık Sınavından başarıyla geçen adaylar, baro levhasına yazılmadan önce bir avukata belirli bir davanın hazırlanması sürecinde yardımcı olmak ve o davanın duruşmalarına katılmakla yükümlüdürler.

XIX. KIBRIS RUM KESİMİ

Kıbrıs Rum Kesimi'nde, avukatların yanında hâkimleri ve savcıları da kapsayan bir staj uygulaması yapılmaktadır. Stajın organizasyonu ve finansmanı, Adli Konsey tarafından stajyerlerden alınan ücretler ve pul gelirleri ile sağlanmaktadır. Staja kabul için adayın Hukuk Fakültesi mezunu olmasının yanında en az 21 yaşında olması, Kıbrıs Rum Kesimi vatandaşı olması ve düzgün bir karaktere sahip olması gibi koşullar aranmaktadır. Stajda, teorik ve pratik eğitim verilmektedir. **Staj süresi bir sene** olup, bu süre zarfında en az beş yıllık tecrübeye sahip bir avukatın yanında eğitim görülmektedir. Teorik eğitim kapsamında ise, Anayasa Hukuku, Ceza Hukuku ve Borçlar Hukuku gibi temel hukuk dalları eğitimi yine Adli Konsey tarafından sağlanmaktadır. Staj eğitimi Adli Konsey tarafından atanan avukatlar ve hâkimler tarafından verilmektedir. **Stajyerler, teorik eğitim sürecinde almış oldukları dersleri kapsayan bir sınava tabi tutulmaktadırlar**. Bu sınava staj eğitiminin üçüncü ayının dolmasından sonra girilebilmektedir.

XX. LETONYA

Letonya'da avukatlık stajının organizasyonu, Letonya Barolar Birliği tarafından yapılmaktadır. Stajın finansmanı da, Letonya Barolar Birliği'ne üye avukatların aidatları ile sağlanmaktadır. Letonya'da staja kabul için Hukuk Fakültesi diploması aranmaktadır. Stajda sadece teorik eğitim verilmektedir. **Staj süresi üç yıldır.** Stajyerler bu sürede, kendi seçecekleri bir konuda iki ayrı dönem ödevi hazırlamaktadırlar. Bunun yanında aylık yeterlilik kursları da verilmektedir. Staj eğitimi Barolar Birliği tarafından belirlenen avukatlar tarafından verilmektedir. Stajyerler, geçme/kalma şeklinde değerlendirilmektedir. Sözlü olarak yapılan Avukatlık Sınavı, bir adet teorik bilgi sorusundan ve bir adet somut olay çalışmasından oluşmaktadır.

XXI. LİTVANYA

Litvanya'da avukatlık stajı, Litvanya Barolar Birliği tarafından düzenlenmektedir. Stajın finansmanının bir bölümü Barolar Birliği tarafından; diğer bölümü ise stajyerler tarafından

ödenen katılım ücretleri ile karşılanmaktadır. Staja kabul için, Hukuk Fakültesi diplomasının yanı sıra, Litvanya veya AB vatandaşı olma, sağlıklı olma, temiz bir sicile sahip olma ve bir avukat ile stajyerlik konusunda anlaşmış olma şartları aranmaktadır.

Stajda gerek teorik, gerekse pratik eğitim verilmektedir. **Staj süresi iki yıldır.** Stajyerler bu süre içerisinde en az beş yıllık deneyime sahip bir avukatın yanında çalışmaktadırlar. Bunun yanında stajyerlere performanslarına göre puanlama sistemi uygulanmaktadır. Stajyerler yılda 12 puan toplamakla yükümlüdürler. Bu bağlamda, katılım sağlanan her eğitim semineri günlük 2 puan üzerinden; yayımlanan her hukuki makale ise 5 puan üzerinden değerlendirilmektedir. Ayrıca stajyerler staj süresi boyunca iki staj raporu hazırlamaktadırlar. Staj eğitimi, avukatlar, hâkimler veya hukuk profesörleri tarafından verilmektedir. **Avukatlık Sınavı sözlü olup tüm temel hukuk dallarını kapsamaktadır.**

XXII. LÜKSEMBURG

Lüksemburg'da, Hukuk Fakültesi mezunu olan ve staja giriş öncesi sınavı geçmiş olan tüm adaylar, staja kabul edilmektedirler. Stajda gerek teorik gerekse pratik eğitim verilmektedir. Staj eğitimi, avukatlar, hâkimler ve noterler tarafından verilmektedir. Staj süresi altı ay ve iki yıl şeklindedir. Teorik olan altı aylık süreçte stajyerlere temel hukuk dallarına ilişkin zorunlu dersler verilmektedir. Daha sonraki iki yıllık dönemde ise avukatlık mesleği üzerine pratik eğitim verilmektedir. Pratik eğitim, adli yardım çalışmalarını, mahkemede katılımı zorunlu duruşmaları ve savcılıkta görülecek eğitimi kapsamaktadır. **Staj sonunda girilen Avukatlık Sınavı, sözlü ve yazılı olmak** üzere iki bölümden oluşmaktadır. Bu bölümde temel hukuk dallarına ilişkin soruların yanı sıra, adaydan belirli bir somut olaya ilişkin soruları cevaplandırması, hukuki görüş bildirmesi ve hukuki belgeleri hazırlaması istenmektedir. Sözlü bölümde ise adaya yazılı bölüme ilişkin sorular yöneltilmektedir.

XXIII. MACARİSTAN

Macaristan'da devlet veya vakıf üniversiteleri Hukuk eğitimi verebilmektedir. Eğitim süresi beş yıldır.

Staj organizasyonunu, yerel barolar yapmaktadır. Staja başlamak için sınav yapılmamaktadır. **Stajın finansmanı, stajyerler tarafından ödenen 100 Avro tutarındaki katılım ücretleri ile sağlanmaktadır**. Staja başvurmak için Hukuk Fakültesi mezunu olmanın yanı sıra, bir avukat yanında çalışıyor olma şartı bulunmaktadır.

Üç yıl süren staj süresince, adaylar teorik ve pratik eğitime tabi tutulmaktadır. Bu çerçevede, adaylar deneyimli bir avukatın yanında çalışmaktadırlar. Ayrıca, yerel barolar tarafından mesleğin genel sorunları ve temel hukuk dalları üzerine dörder saatten sekiz derslik zorunlu kurslar uygulanmaktadır. Örneğin, Budapeşte Barosu 8 staj kursu/dersi düzenlemektedir. Bu derslerden altısına girmek zorunlu bulunmaktadır. Verilen kursların ders konuları arasında, Meslek Etiği, Tapu Sicili Kayıtları, Medeni Usul Hukuku, Ceza Muhakemeleri Usulü, Aile Hukuku, Şirketler, Noter İşleri, AB Hukuk Kuralları sayılabilir.

Staj kursları için sınav yapılmamaktaysa da; kurslara devam zorunludur. Kurslara devam, devlet sınavında başarı olunmasını sağlamaktadır.

Üç yıllık staj sonunda tüm stajyer avukatların katılımının zorunlu olduğu bu devlet sınavı, "Baro Sınavı" olarak adlandırılmakla birlikte, hâkim ve savcı adaylarına da uygulanmaktadır. Sınav, temel hukuk dallarını kapsayan üç ayrı yazılı sınav ve bir sözlü sınavdan oluşmaktadır. Adaylar beş sene içerisinde bu sınavların tamamını başarıyla geçmekle yükümlüdürler.

XXIV. NORVEÇ

Norveç'te üniversiteler dışında özel kurum veya enstitülerin hukuk eğitimi vermeleri mümkün bulunmamaktadır. Beş yıllık eğitim sonunda yüksek lisans derecesi de alınmaktadır.

Norveç'te avukatlık stajı **iki yıl olup**, pratik olarak mesleğin icrası ve öğrenilmesi sürecini kapsamaktadır.

Staja kabul için sınav yapılmamakta olup; sadece Hukuk Yüksek Lisans diploması aranmaktadır. Staj, Adalet Bakanlığı'na bağlı Staj Gözetim Konseyi tarafından düzenlenmektedir. Stajın finansmanı, stajyerin kendisi ya da yanında staj yapılan avukat

tarafından sağlanmaktadır. Staj eğitimi, gerek teorik gerekse pratik eğitime dayalıdır. Teorik eğitim kapsamında, toplam altı günlük bir ders programı söz konusudur. Bu programda stajyerlere Mesleki Sorumluluk, Meslek Etiği, Dava Süreci ve Tahkim gibi konularda eğitim verilmektedir. Pratik eğitimde ise, stajyer avukatlar, deneyimli bir avukatın yanında çalışmaktadırlar.

Altı günlük konferansların sonunda sınav yapılmaktadır. Değerlendirme, derslerden geçme/kalma biçiminde yapılmaktadır. Avukatlık Sınavı yazılı olup, somut olay çalışması biçiminde yapılmaktadır.

XXV. POLONYA

Polonya'da üniversitelerin yanında özel enstitüler (özel ve devlet lise/teknik liseler) Hukuk eğitimi vermektedir. Polonya'da Hukuk eğitimi ardından, Hukuk bölümü mezunları, avukatlar ve hukuk müşavirleri şeklinde bir ayırım söz konusu olmaktadır.

Staj eğitimi, avukatlar ve Polonya'da bulunan 24 Bölge Baro Konseyi tarafından düzenlenmektedir. Staja başlamak için sınav yapılmaktadır. Sınav her takvim yılında bir defa olmak üzere akademik yıl başlamadan yapılmaktadır. Avukat olmak isteyen kişi mesleğe giriş sınavını geçmek zorundadır. Ancak, bu sınava girebilmek için zorunlu belgelerin; diploma, gözetmen avukat görüşü vs.nin tamamlanması gerekmektedir.

Stajyer avukatlar ve stajyer hukuk müşavirleri için meslek eğitimi üç buçuk yıl sürmektedir. Bu süre içinde teorik ve pratik bilgiler verilmektedir. Stajyer avukatlar ve stajyer hukuk müşavirlerine, üniversitelerdeki gibi not verilmektedir.

Stajyer avukatlar, ilk aylık stajlarını mahkemelerde geçirmekte, daha sonra yanında staj yapılan gözetiminde avukat bürosunda mesleki eğitim görmektedirler. Stajyer hukuk müşavirleri ise, staj yaptıkları büroda patronun gözetiminde mesleği öğrenirler.

Stajyerler, staj sonunda sınava tabi tutulmaktadır.

XXVI. PORTEKİZ

Devlet ve özel üniversiteler Hukuk eğitimi vermektedir. Eğitim süresi beş yıldır. Avukatlık stajına kabul edilmek için, öncelikle Hukuk eğitimi almış olma şartı aranmaktadır.

Staj eğitiminin düzenlenmesinden Avukatlık Akademisi sorumlu ve yetkili bulunmaktadır. Staj eğitimi avukatlar veya hukuk profesörleri tarafından verilmektedir. Stajın finansmanı ise stajyerler tarafından ödenen ve toplamda 1.000 Avro olan staj ve ruhsat ücretleri ile sağlanmaktadır. Staja başlamak için sınav ve sınavla birlikte karmaşık bir kredi sistemi bulunmaktadır. Birinci aşama, sınava girmeden kayıt ve derslerin %80'inin zorunlu kredi olarak alınmasının gerekli olduğu derslerden oluşur. İkinci aşamada adaylar 3 sınava tabi olurlar ve başarılı oldukları takdirde Portekiz Barolar Birliği'nin resmi stajyeri sıfatını kazanırlar. Üçüncü aşamada eğitim ve kurslar yer alır. Dördüncü aşama ise, final sınavının yapıldığı son aşamadır. Sınav, yazılı ve sözlü olarak yapılmaktadır.

Birinci aşamada stajyerlerin sınavda en az 10 puan almaları gerekmektedir. İkinci aşamada 3 sınav vardır başarı halinde resmi stajyer sıfatı kazanılır; üçüncü aşamada seçimlik dersler yer alır; dördüncü aşamadaysa yazılı ve sözlü sınav yapılmaktadır.

Hukuk eğitiminin ardından 18 aylık bir gözetim altında avukatlık staj süreci bulunmaktadır. Bu süreyi başarıyla tamamlayan stajyer, avukat olarak kaydolmak için başvurusunu yapabilir. Stajyerler bu sürede avukat yanında staj görmekte ve kamu yararına adli yardım faaliyetleri sürdürmektedirler. Staj sonunda sınav vardır. Avukatlık Sınavı olarak bilinen bu sınav, yazılı ve sözlü olmak üzere iki bölümde yapılmaktadır. Sınav içeriğini ise Ceza Hukuku ve Medeni Usul Hukuku oluşturmaktadır.

XXVII. SLOVAKYA

Slovakya'da avukatlık stajının organizasyonu ve finansmanı, Slovak Barolar Birliği tarafından sağlanmaktadır. Staja kabul için, adayın mümeyyiz olması, Hukuk Yüksek Lisans diplomasına sahip olması, dürüst olması ve bir avukatın yanında çalışıyor olması şartları aranmaktadır. Stajda gerek teorik, gerekse pratik eğitim verilmektedir. Staj süresi üç yıldır. Stajyerler bu süre boyunca avukat yanında staj görmekte ve Barolar Birliği tarafından organize edilen Özel Hukuk, Ceza Hukuku ve Meslek Etiği seminerlerine katılmaktadırlar. Staj eğitimi, avukatlar ve hâkimler tarafından verilmektedir.

Staj sonunda yapılan Avukatlık Sınavı, yazılı ve sözlü olmak üzere iki bölümde gerçekleştirilmektedir. Yazılı bölümde Medeni Hukuk, Ticaret Hukuku ve Ceza Hukuku'na ilişkin sorular yer alırken; sözlü bölümün içeriğini Aile Hukuku, Medeni Usul Hukuku, Anayasa Hukuku vb. hukuk dalları oluşturmaktadır.

XXVIII. SLOVENYA

Slovenya'da avukatların yanında hâkimleri, savcıları ve noterleri de kapsayan bir staj uygulaması yapılmaktadır. Stajın organizasyonu ve finansmanı devlet tarafından sağlanmaktadır. Staja kabul için, Hukuk Fakültesi diplomasının yanı sıra adayın en az dört senelik uygulama tecrübesine sahip olması koşulu aranmaktadır. Staj kapsamında yalnızca pratik eğitim verilmektedir. Staj süresi iki yıldır. Bu sürenin en az bir senelik kısmının mahkeme stajı olarak geçirilmesi zorunludur. İki senelik staj sürecini tamamlayan adaylar, **tüm hukuki meslek alanlarını kapsayan devlet sınavına girmeye hak kazanırlar.**

XXIX. YUNANİSTAN

Yunanistan'da devlet üniversiteleri hukuk tahsili eğitimi ve derecesi vermektedir. Hukuk eğitimi dört akademik yılda tamamlanmaktadır.

Yunanistan Avukatlık Kanunu'na göre avukatlar stajyerden ve stajyerin eğitiminden sorumlu bulunmaktadır. Buna ilaveten üç büyük baro (Atina, Pire ve Selanik) staj kursları düzenlemektedir. Diğer şehirlerde ise, staj eğitiminin organizasyonu yanında staj yapılan avukata bırakılmıştır. Staja başlamak için sınav yapılmamaktadır. Ancak, Hukuk Fakültesi diplomasının yanında, adayın mezuniyet tarihinden itibaren altı ay içinde staj için kayıt yaptırmış olması ve 33 yaşını aşmamış olması koşulları aranmaktadır. Stajın finansmanı, barolar tarafından, staj ücretleri ile sağlanmaktadır

Atina, Selanik ve Pire şehirlerinde teorik ve pratik, diğer şehirlerde ise yalnızca pratik eğitim verilmektedir. Adaylar, bu sürede deneyimli bir avukat yanında çalışmaya ilaveten, (eğer varsa) barolar tarafından düzenlenen pratik eğitim seminerlerine katılmaktadırlar. Dersler temel hukuk dallarına ilişkin olup, katılım isteğe bağlıdır. Staj eğitimi, avukatlar ve hukuk profesörleri tarafından verilmektedir.

Staj döneminde seçimlik kurslar vardır ve kurslar, haftada iki defa verilen derslerden oluşur. Bu derslerde Teorik Hukuk, Usul Hukuku ve Deontoloji konularında konferanslar verilmektedir. Staj süresince mümkün olduğu kadar çok derse katılım önerilmektedir. Düşük katılım halinde stajyerlere disiplin cezası verilmektedir.

Verilen pratik eğitim kapsamında, stajyer, yanında staj yaptığı avukat tarafından eğitilip yetiştirilir. Avukat ve stajyer, duruşmalara beraber katılırlar, ancak stajyer bazı alt dereceli mahkemelerde tek başına dava takip edebilir. Bunu yanında Barolar, belli başlı mahkemelere, tapu sicil veya benzer kurum ve kuruluşlara toplu ziyaretler organize ederler.

Staj sonunda girilen, Avukatlık Sınavı, sözlü ve yazılı olarak iki bölümden oluşmaktadır. Sınav soruları, Medeni Hukuk, Medeni Usul Hukuku, Ticaret Hukuku, Ceza Hukuku ve Ceza Muhakemesi Hukuku dallarından derlenmektedir.

II. BÖLÜM
AVRUPA DIŞINDAKİ ÜLKELERDE AVUKATLIK STAJI

I. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

ABD'de avukatlık ruhsatı alabilmek için Hukuk Fakültesinden mezun olma şartı bulunmakla beraber, baroya kayıt konusunda her eyalet kendi kuralını belirlemektedir. ABD'de Hukuk eğitimi alabilmek için dört yıllık temel lisans eğitimini tamamlamış olmak gerekmektedir. Hukuk fakültesindeki üç yıllık eğitim esnasında mahkemelerde deneyim (bir

anlamda staj) ve pratik kur çalışmaları yapılmaktadır. Diğer bir ifade ile ABD avukat olabilmek için toplam yedi yıl fakülte eğitimi gerekmektedir.

Kendine özgü yapısı olan ABD hukuk sisteminde, fakülteden mezun olduktan sonra staj dönemi bulunmamaktadır. Ancak, bunun iki istisnası Delaware ve Vermont eyaletleridir. Bu eyaletlerde 5 ay avukat yanında staj öngörülmüştür. Bu staj, eyalet baroları tarafından organize edilmekte olup; staj için sınava girilmemektedir. Staj eğitimi, hem teorik hem de pratik eğitim şeklinde yapılmaktadır.

Staj sonunda Baro sınavı yapılmaktadır. Sınav, iki günlük bir sınav şeklinde olup ilk günü altı temel alanda (Anayasa Hukuku, Borçlar Hukuku, Ceza Hukuku, Deliller, Taşınmaz Hukuku, Haksız Fiil) yapılan sınavdır. Sınavın ikinci günü çeşitli konularda görüş yazılmaktadır. Buna ilaveten Mesleki Sorumluluk Testinden geçerli puan alınmış olmalıdır. Bu sınav senede üç kez yapılmaktadır. Baro sınavını geçen adayların kişilik olarak mesleğe uygun olmaları koşulu aranmakta ve buna ilişkin bir araştırma yapılmaktadır.

II. ARJANTİN

Arjantin'de 74 yetkili yargı bölgesinde bağımsız barolar bulunmaktadır. Avukatlık yapabilmek için bu meslek örgütlerine(Colegio de Abogados) üye olma zorunluluğu bulunmaktadır. Buenos Aires "Colegio de Abogados"u, 60.000 üye ile en büyük "baro" olma özelliğine sahiptir. Bahsedilen 74 "Colegio"; "Federal Barolar Birliği" çatısı altında toplanmış bulunmaktadır. Arjantin'in karma bir hukuk sistemi bulunmaktadır. Sistem ABD ve batı Avrupa sistemlerinin karışımından meydana gelmiştir. Hukuk eğitimi beş/altı yılda tamamlanmaktadır. Arjantin'de hukuk eğitimi üç devreye ayrılmaktadır; Ortak Temel Devre, Ortak Mesleki Devre ve Mesleğe Yönelik Devre. Mesleğe Yönelik Devrede üç zorunlu kurs bulunmakta olup bunlar; Milletlerarası Kamu Hukuku, Hukuki Şahıslar ve Ticari Şirketler, Aile ve Miras Hukukudur. Bu devreden başarıyla mezun olmak avukat olmaya ve sertifika almaya hak kazanılan dönemi oluşturmaktadır.

III. AZERBAYCAN

Azerbaycan'da staj organizasyonu başta Bakü üniversitesi olmak üzere devlet üniversiteleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Devlet kurumlarının sağladığı stajın finansmanı devlet tarafından karşılanırken; hukuk kliniklerinde yapılan uygulamalı stajların finansmanı, özellikle maddi durumu elverişli olmayan kişiler için bizzat hukuk klinikleri tarafından karşılanmaktadır. Staja kabul edilmek için, Hukuk Fakültesi mezunu olma şartı aranmaktadır. Staj süresi bir yıl olup; Staj, Hukuk Fakültesi eğitimi sırasında (3. veya 4. sınıfta) devlet kurumlarında çalışmak suretiyle gerçekleşen pratik eğitim ve hukuk kliniklerinde alınan teorik eğitimden oluşmaktadır. 2004 yılında kabul edilen yeni Kanun ile "asistan avukatlık" pozisyonu oluşturulmuş; böylelikle avukat olmadan önce bölüm mezunlarının bir süre tecrübeli bir avukatın yanında çalışması sağlanmıştır. **Avukatlık Sınavı Kalifikasyon Komisyonu nezdinde yapılmaktadır. Bu sınav, yazılı ve sözlü olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır**. Sınav, 80'i çoktan seçmeli; 20'si ise mantık sorusu olmak üzere, 2 ayrı biçimde, toplam 100 sorudan meydana gelmektedir. Sınavı geçmek için en az 50 puan almak gerekmektedir. Yazılı sınavda başarılı olanlar, sözlü sınava tabi tutulmaktadır. Bu sınavda başarılı olmanın yanı sıra, avukatlık mesleğine kabul için diğer bir koşul olarak, en az üç yıllık mesleki tecrübe aranmaktadır.

IV. ÇİN

Çin'de Hukuk Fakültesi öğrencileri, öğrenimlerinin son yılında zorunlu avukatlık stajı uygulamasına tabi tutulmaktadırlar. Stajın organizasyonu hukuk okulları, adalet yüksek okulları ve adli ve mesleki eğitim merkezleri tarafından ortaklaşa yürütülmektedir. Staja kabul için, Hukuk Fakültesi ya da Adalet Yüksekokulu mezunu olma şartı aranmaktadır. Stajda teorik ve pratik eğitim verilmektedir. Staj sırasında öğrenciler, mahkemelerde, hukuk firmalarında, devlet kurumlarında ya da şirketlerde çalışmaktadırlar. Staj, 2 ila 6 ay (genelde 2 ila 3 ay) arası bir süre almaktadır. Staj bitiminde devlet tarafından gerçekleştirilen **Adalet Sınavı uygulaması bulunmaktadır**. Bu sınavı başarıyla geçen adaylar mesleğe kabul edilmektedirler.

V. FİLİPİNLER

Filipinler' avukat olabilmek için dört yıllık temel fakülte eğitimine ek olarak dört yıllık hukuk eğitimi alınması zorunlu bulunmaktadır. Ayrıca, **baroya kayıt için sınav zorunludur.**

VI. GÜNEY AFRİKA CUMHURİYETİ

Güney Afrika Cumhuriyeti'nde Hukuk Fakültesi mezunları, isteğe bağlı olarak, davalara girmeyen, ancak hukuki danışmanlık yapan Hukuk Müşaviri ("Attorney") ya da davalara giren Avukat ("Advocate") olabilmektedirler. Dolayısıyla, Hukuk stajı, her iki kategori için ayrı olacak şekilde düzenlenmektedir.

Hukuk Müşavirlerinin ("Attorney") staj organizasyonu, Güney Afrika Hukuk Cemiyeti tarafından yapılmaktadır. Bu staja kabul edilmek için, Hukuk Fakültesi mezunu olma şartı aranmaktadır. Stajda, teorik ve pratik eğitim verilmektedir. Staj eğitimi, seçimli olarak birkaç şekilde yapılabilmektedir. İlk olarak adaylar, bir Hukuk Kliniği'nde altı ay süreyle kamu hizmeti verebilmekte veya altı ay süreyle tam zamanlı olarak Mesleki Uygulama Okullarına katılabilmektedirler. Bunlardan herhangi birini tercih etmeyen adaylar ise, avukat yanında veya bir adli yardım kurumunda iki sene süreyle çalışmakla yükümlüdürler. Staj sonunda yalpan Sınav, dört ayrı bölümden oluşan yazılı bir sınav şeklinde yapılmaktadır. Birinci bölümde hukuki uygulama ve yargılama usullerine; ikinci bölümde veraset ve intikal hukukuna; üçüncü bölümde meslek kurallarına ve dördüncü bölümde mesleki muhasebe konularına ilişkin sorular yer almaktadır.

Avukatlara ("Advocate") yönelik stajın organizasyonu ise, Güney Afrika Barosu Genel Konseyi bünyesindeki bölgesel "Avukatlar Cemiyetleri" tarafından yapılmaktadır. Staja başvurmak için her şeyden önce Hukuk Fakültesi mezunu olmak gerekmektedir. Avukat olmak isteyen adaylar öncelikle Yüksek Mahkeme'ye başvuruda bulunmaktadırlar. Başvurunun Yüksek Mahkemece onaylanması halinde adaylar Staj'a Giriş Sınavı niteliğindeki Baro Sınavı'na kabul edilmektedirler. Baro Sınavında başarılı olan adaylar, staja kabul edilmektedirler. Stajda, gerek teorik, gerekse pratik eğitim verilmektedir. Staj süresi bir yıldır. Bu sürede deneyimli bir avukatın yanında ve mahkemelerde eğitim görülmektedir. Staj süresini tamamlayan adaylar Güney Afrika Barosu Genel Konseyi tarafından düzenlenen Ulusal Baro Sınavı'nı geçmek zorundadırlar. Bu sınavın içeriğini ise somut olay çalışmaları oluşturmaktadır.

VII. GÜNEY KORE

Güney Kore'de de Japon sistemine benzer bir sistem uygulanmakta, avukat olabilmek için ve baroya kayıt yaptırabilmek için zorlu sınavlarda başarı şartı aranmaktadır. Baro sınavlarında başarı oranı %5'dir.

2007 yılında kabul edilen bir kanunla Güney Kore'de üç yıllık hukuk fakültelerinin kurulmasına izin verilmiştir. 25 üniversite hukuk fakültesi açabilmekte; ancak hukuk fakültelerine kayıt 2,000 öğrenci ile sınırlı bulunmaktadır.

VIII. GÜRCİSTAN

Gürcistan'da avukatlık stajının organizasyonu devlet üniversiteleri tarafından yapılmaktadır. Stajın finansmanı ise, devlet üniversiteleri veya stajyerler tarafından sağlanmaktadır. Staja kabul edilmek için, Hukuk Fakültesi mezunu olma şartı aranmaktadır. Staj kapsamında yalnızca teorik eğitim verilmektedir. Staj süresi bir yıl olup, stajyerler bu süre içinde dönüşümlü olarak devlet kurumlarında birkaç hafta çalışmaktadırlar.

IX. JAPONYA

Japonya'da hukuk sistemi Alman Hukuk sisteminden alınmış bulunmaktadır. Japonya'da Hukuk eğitimi fakülte eğitiminden ziyade sınavlara tabi bulunmaktadır. Aynı şekilde, avukat(*bengoshi*) olabilmek için çok zorlu sınavları başarı ile geçmek gerekmektedir. Baro'ya kayıt olabilmek için gerekli olan sınavda başarı oranı çok düşük olup her aday en az 3-4 kez sınava girmek zorunda kalmaktadır. Sınavda başarı oranı yüzde 3'dür. Sınav sonunda 18 aylık eğitim zorunlu bulunmaktaydı. Bu eğitim Hukuk Eğitimi Araştırma Enstitüsü tarafından düzenlenmektedir. Ancak, 2002 yılında kabul edilen bir düzenleme ile staj süresi 12 aya indirilmiştir.

Japonya'da 2004 yılında kabul edilen bir kanunla 3 yıllık hukuk fakülteleri açılmasına karar verilmiş, ilk defa 2006 yılında baro sınavlarına girebilmek için hukuk fakültesinden mezun olmak aranmıştır.

Stajın finansmanı ise devlet tarafından sağlanmaktadır. Staja giriş aşamasında adaylar "Ulusal Baro Sınavı" olarak adlandırılan bir sınava tabi tutulmaktadırlar. Dolayısıyla, staja giriş için, Hukuk Fakültesi mezunu olma ve "Ulusal Baro Sınavı"nı başarıyla geçmiş olma şartları aranmaktadır. Staj, gerek teorik gerekse pratik olacak şekilde yapılmaktadır. Staj süresi bir yıldır. Bu süre deneyimli bir avukat yanında çalışılarak geçirilmekte ve dava süreçlerine katılım sağlanmaktadır. Pratik eğitim, aynı zamanda kolektif eğitim denilen bir sistemle birlikte yürütülmektedir. Kolektif eğitim konuları, hukuki davalar; cezai davalar; kamu davası; savunma avukatlığı ve cezai savunma avukatlığı konularından oluşmaktadır. Staj eğitimi, avukatlar ve alanlarında uzman hukuk profesörleri tarafından verilmektedir. Staj bitiminde Avukatlık Sınavı uygulaması bulunmakta ve bu sınav sonucunda stajyerler avukat olmaya hak kazanmaktadır.

X. KAZAKİSTAN

Kazakistan'da avukatlık yapabilmek için Hukuk Fakültesinden alınan diploma yeterli olmaktadır. Ancak, savunma avukatı olabilmek için avukatlık ruhsatı ve baroya kayıt zorunludur. Söz konusu ruhsat, Adalet Bakanlığı'na bağlı Yeterlik Belgeleme Komisyonu tarafından verilmektedir. Bunu takiben, **baroda üç aydan bir yıla kadar süren staj sonunda yapılan yeterlik sınavında başarılı olmak gerekmektedir.**

Bu stajın organizasyonu da Adalet Bakanlığı bünyesinde oluşturulan, Adalet Yeterlik Belgeleme Komisyonu tarafından yapılmaktadır. Avukatlık Sınavını da, söz konusu Komisyon yapmaktadır. Sınavda, başvuru sahibinin yürürlükteki mevzuatla ilgili bilgisi ölçülmektedir. Sınav, iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşama, mevzuat bilgisinin ölçüldüğü bilgisayarla yapılan test; ikinci aşama ise, kâğıt üzerinde sorulan sorularla başvuru sahibinin hukuk bilgisinin ölçüldüğü sınavdır. Sınavdan geçmek için sorulan soruların en az %70'ine doğru cevap vermek gerekmektedir.

Kazakistan'da hukuki meslek kuruluşları olarak, Ulusal Kazakistan Barosu ve Serbest Avukatlar Birliği bulunmaktadır.

XI. ÜRDÜN

Ürdün'deki avukatlık stajının organizasyonunu Avukatlar Birliği tarafından yönetilen Ulusal Barolar Birliği yapmaktadır. **Stajın finansmanı ise stajyerler tarafından karşılanmaktadır.** Staja kabul edilmek için, Hukuk Fakültesi mezunu olma şartının yanında, Avukatlar Birliği bünyesindeki stajyer siciline kayıt olma yükümlülüğü bulunmaktadır. Stajda, teorik ve pratik eğitim verilmektedir. **Staj süresi lisans mezunları için iki; yüksek lisans mezunları için ise bir yıldır.** Teorik eğitim 150 saat süreyle Avukatlar Birliği bünyesinde verilmektedir. Adaylar şer'î veya pozitif hukuk eğitimi arasında seçim yapabilmekte veya her iki dalda da eğitim alabilmektedirler. Pratik eğitim ise avukat yanında çalışmak suretiyle yapılmaktadır. Stajyerler avukat ile birlikte en az 10 duruşmaya katılmakla yükümlüdürler. Staj eğitimi avukatlar ve hukuk profesörleri tarafından verilmektedir. **Adaylar staj süresi sonunda, uzmanlaşmak istedikleri alanda bir tez hazırlayıp jüri önünde savunmakla yükümlüdürler. Bunun yanında sözlü ve yazılı bir Avukatlık Sınavı uygulaması da yapılmaktadır.**